

بسم الله الرحمن الرحيم

هدف کلی: آشنایی با اوضاع فرهنگی، اجتماعی و سیاسی مسلمانان پس از پیامبر(ص)

اهداف آموزشی

تبیین برخی از رخداد‌های عصر امامان
آشنایی با مهم ترین چالش های عصر ائمه

به کانال ما در تلگرام بپیوندید

t.me/mahmoudi_izeh

مجتبی محمودی

دبیر دین و زندگی شهرستان ایزه

سال تحصیلی: ۱۴۰۱ - ۱۴۰۰

درس نهم

وضعیت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی مسلمانان، پس از

رحلت رسول خدا ﷺ

درس نهم رشته انسانی و درس هفتم سایر رشته ها

دانستیم که مسئولیت مرجعیت دینی و ولایت و حکومت رسول خدا ﷺ، پس از ایشان نیز ادامه می یابد و براساس تدبیر حکیمانه خداوند، امیرالمؤمنین علی و امامان معصوم از نسل ایشان جانشینی رسول خدا ﷺ را برعهده گرفتند و از جانب خدا به ولایت و رهبری جامعه برگزیده شدند.

البته پس از رحلت رسول خدا ﷺ حوادثی پیش آمد که باعث دور افتادن مردم از رهبری و هدایت امامان معصوم علی شد. این مسئله شرایط و اوضاع اجتماعی خاصی را در جامعه آن روز پدید آورد.

اکنون می خواهیم اوضاع فرهنگی، اجتماعی و سیاسی مسلمانان پس از رسول خدا ﷺ و چگونگی برخورد مسلمانان با امامان علی را بررسی کنیم.

نکته

۱- چرا نظام حکومت اسلامی که بر مبنای «امامت» طراحی شده بود، تحقق نیافت؟

۲- کدام امام معصوم (ع) عالی ترین نمونه حکومت را عرضه کرد؟

۳- بنی امیه چه کسانی بودند؟

تدبیر در قرآن

در آیه شریفه زیر بیندیشید و به سؤالات پاسخ دهید:

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ

و محمد نیست، مگر رسولی که پیش از او رسولان دیگری بودند. پس اگر او بمیرد یا کشته شود، آیا شما به گذشته [و آیین پیشین خود] بازمی گردید؟ و هر کس به گذشته بازگردد، به خدا هیچ گزند و زبانی نرساند و خداوند به زودی سپاسگزاران را پاداش می دهد.

۱- خداوند چه هشداری به مردم زمان پیامبر می دهد؟ خطر بازگشت به ارزش های دوران جاهلیت

۲- آیا خطر بازگشت به ارزش های دوران جاهلیت فقط اختصاص به زمان پیامبر دارد؟ خیر، پیروان پیامبران قبلی هم به این های گذشته خود بازگشته اند

۳- به نظر شما، سپاسگزاران واقعی نعمت رسالت، چه کسانی هستند؟ سپاسگزاران واقعی نعمت رسالت آنان هستند که به دوره ی جاهلیت و رفتارها و ارزش های آن زمان بازنگردند و بر اساس همان برنامه ای که پیامبر از سوی خداوند ارائه کرده است، زندگی کنند

خلاصه ای از رخداد های عصر ائمه علیهم السلام

۱) (پس از رحلت رسول خدا صلی الله علیه و آله حوادثی رخ داد که رهبری امت را از مسیری که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله برنامه ریزی کرده و بدان فرمان داده بود، خارج کرد و در نتیجه، نظام حکومت اسلامی که بر مبنای «امامت» طراحی شده بود، تحقق نیافت و امامان معصوم علیهم السلام با وجود حضور در جامعه، فاقد قدرت و امکانات لازم برای اجرای همه جانبه مسئولیت های خود شدند) فقط در یک دوره کوتاه چهار سال و نه ماهه، اداره حکومت به امام علی علیه السلام رسید و آن حضرت، در همین دوره کوتاه و با وجود مشکلات و جنگ هایی که با عهدشکنان و دشمنان داخلی داشتند، عالی ترین نمونه حکومت را عرضه کرد.

۲) اما طولی نکشید که حکومت به دست بنی امیه افتاد (آنان کسانی بودند که سرسختانه با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مبارزه کرده بودند و فقط هنگامی تسلیم شدند که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله شهر مکه را فتح کرد و آنان راهی جز تسلیم و اطاعت نداشتند) ابوسفیان که رهبری مشرکان را برعهده داشت، حدود دو سال قبل از رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به ناچار تسلیم شد و به ظاهر، اعلام مسلمانی کرد. پسر او (معاویه که جنگ صفین را علیه امیرالمؤمنین علیه السلام به راه انداخت، در سال چهارم هجری با بهره گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن علیه السلام، حکومت مسلمانان را به دست گرفت و خلافت رسول خدا صلی الله علیه و آله را به سلطنت تبدیل کرد.)

۳) ابوسفیان که رهبری مشرکان را برعهده داشت، حدود دو سال قبل از رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به ناچار تسلیم شد و به ظاهر، اعلام مسلمانی کرد. پسر او (معاویه که جنگ صفین را علیه امیرالمؤمنین علیه السلام به راه انداخت، در سال چهارم هجری با بهره گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن علیه السلام، حکومت مسلمانان را به دست گرفت و خلافت رسول خدا صلی الله علیه و آله را به سلطنت تبدیل کرد.)

۴) ابوسفیان که رهبری مشرکان را برعهده داشت، حدود دو سال قبل از رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به ناچار تسلیم شد و به ظاهر، اعلام مسلمانی کرد. پسر او (معاویه که جنگ صفین را علیه امیرالمؤمنین علیه السلام به راه انداخت، در سال چهارم هجری با بهره گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن علیه السلام، حکومت مسلمانان را به دست گرفت و خلافت رسول خدا صلی الله علیه و آله را به سلطنت تبدیل کرد.)

۵) ابوسفیان که رهبری مشرکان را برعهده داشت، حدود دو سال قبل از رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به ناچار تسلیم شد و به ظاهر، اعلام مسلمانی کرد. پسر او (معاویه که جنگ صفین را علیه امیرالمؤمنین علیه السلام به راه انداخت، در سال چهارم هجری با بهره گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن علیه السلام، حکومت مسلمانان را به دست گرفت و خلافت رسول خدا صلی الله علیه و آله را به سلطنت تبدیل کرد.)

۶) ابوسفیان که رهبری مشرکان را برعهده داشت، حدود دو سال قبل از رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به ناچار تسلیم شد و به ظاهر، اعلام مسلمانی کرد. پسر او (معاویه که جنگ صفین را علیه امیرالمؤمنین علیه السلام به راه انداخت، در سال چهارم هجری با بهره گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن علیه السلام، حکومت مسلمانان را به دست گرفت و خلافت رسول خدا صلی الله علیه و آله را به سلطنت تبدیل کرد.)

۷) ابوسفیان که رهبری مشرکان را برعهده داشت، حدود دو سال قبل از رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به ناچار تسلیم شد و به ظاهر، اعلام مسلمانی کرد. پسر او (معاویه که جنگ صفین را علیه امیرالمؤمنین علیه السلام به راه انداخت، در سال چهارم هجری با بهره گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن علیه السلام، حکومت مسلمانان را به دست گرفت و خلافت رسول خدا صلی الله علیه و آله را به سلطنت تبدیل کرد.)

۸) ابوسفیان که رهبری مشرکان را برعهده داشت، حدود دو سال قبل از رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به ناچار تسلیم شد و به ظاهر، اعلام مسلمانی کرد. پسر او (معاویه که جنگ صفین را علیه امیرالمؤمنین علیه السلام به راه انداخت، در سال چهارم هجری با بهره گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن علیه السلام، حکومت مسلمانان را به دست گرفت و خلافت رسول خدا صلی الله علیه و آله را به سلطنت تبدیل کرد.)

۱- سورة آل عمران، آیه ۱۴۴.

نکته: معاویه پسر ابوسفیان و یزید پسر معاویه بود

۴- اقدامات معاویه را نام ببرید؟

معاویه، برخلاف تعهدی که به مسلمانان داده بود، یزید را جانشین خود قرار داد؛ شخصی که از هیچ کار زشت و ناپسندی ابایی نداشت! (احکام خداوند، مانند نماز را به بازی و سخره می گرفت، آشکارا شراب می خورد، سگ بازی و میمون بازی می کرد و با همان سگ و میمون، وارد مجالس می شد و آنها را کنار دست خود می نشاند. همین شخص، نوۀ گرامی پیامبر، امام حسین علیه السلام و یارانش را با وضع هولناکی به شهادت رساند و خانواده ایشان را که نوادگان پیامبر بودند، به عنوان اسیر، در شهرها گرداند) ۱

فیلم (۱): روزی که یزید در سوگ بوزینه اش نشست!

فعالیت کلاسی ۱

با همفکری دوستان خود بگویید چه عواملی باعث شد که بعد از گذشت پنجاه سال از وفات پیامبر صلی الله علیه و آله، نوۀ ایشان یعنی امام حسین علیه السلام این گونه توسط امت پیامبر به شهادت برسد؟
خارج شدن رهبری امت از مسیری که پیامبر اسلام برنامۀ ریزی کرده بود

امیر المؤمنین علی علیه السلام در سخنرانی های متعدد، بارها مسلمانان را نسبت به ضعف و سستی شان در مبارزه با حکومت بنی امیه بیم می داد^۱ و می فرمود: **«سوگند به خداوندی که جانم به دست قدرت اوست، آن مردم [شامیان] بر شما پیروز خواهند شد؛ نه از آن جهت که آنان به حق نزدیک ترند بلکه به این جهت که آنان در راه باطلی که زمامدارشان می رود شتابان فرمان او را می برند و شما در حق من بی اعتنایی و کندی می کنید. به خدا سوگند، این مطلب، قلب انسان را به درد می آورد که آنها در مسیر باطل خود این چنین متحدند، و شما در راه حق، این گونه متفرق و پراکنده اید»** (آن حضرت آینده سربچی از دستورات امام و اختلاف و تفرقه میان مسلمانان را که موجب سوار شدن بنی امیه بر تخت

نکته

3

3- از نظر امام علی (ع) چه عواملی موجب سوار شدن بنی امیه بر تخت سلطنت بودند؟

4) «به خدا سوگند، بنی امیه چنان به ستمگری و حکومت ادامه دهند که حرامی باقی نماند جز آنکه حلال شمارند... تا آنکه در حکومتشان دو دسته بگیرند: دسته ای برای دین خود که آن را از دست

4- از نظر امام علی (ع) دو دسته در زمان حکومت بنی امیه به گریه می افتند، آنها کدام اند؟

داده اند و دسته ای برای دنیای خود که به آن رسیده اند»^۴ 5
 پس از سقوط بنی امیه، حکومت به دست بنی عباس افتاد. (آنان با اینکه خود را از عموزادگان پیامبر صلی الله علیه و آله

نکته

می دانستند و به نام اهل بیت، قدرت را از بنی امیه گرفته بودند، روش سلطنتی بنی امیه را ادامه دادند و در ظلم و ستم به اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله از چیزی فروگذار نکردند، به گونه ای که اگر تحوّل معنوی و فرهنگی ایجاد

۱- برخی از این سخنرانی ها در کتاب «نهج البلاغه» آمده است. از جمله در خطبه های ۹۸، ۱۴۷، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۸ و ۱۶۶.
 ۲- نهج البلاغه، خطبه ۲۷. حفظ کردن عین سخنان امیر المؤمنین ضروری نیست.
 ۳- نهج البلاغه، قسمتی از خطبه ۹۸.

5- شیوه حکومت بنی عباس را توضیح دهید؟

- 1- مهم ترین مشکلات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی پس از رسول خدا را نام ببرید؟
 1- ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر اکرم 2- تحریف در معارف اسلامی و جعل احادیث 3- ارائه الگوهای نامناسب
 4- تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت

شده در عصر پیامبر ﷺ و دو میراث گران قدر آن حضرت - قرآن کریم و ائمه اطهار (علیهم السلام) - نبود، جز نامی از

اسلام باقی نمی ماند. 5
مهمترین چالش های عصر ائمه که نتیجه چه بود؟ نتیجه دوری از راه و رسم ترسیم شده از سوی پیامبر و جانشین ایشان بود

مشکلات فرهنگی، اجتماعی، سیاسی پس از رسول خدا ﷺ

مهم ترین چالش های عصر ائمه (علیهم السلام) که نتیجه دوری از راه و رسم ترسیم شده از سوی پیامبر و جانشین ایشان بود، عبارت بودند از:

متن کتاب انسانی با سایر رشته ها در این پاراگراف تفاوت دارد

1- ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر اکرم ﷺ

نکته مسلمانان برای سخنان رسول خدا ﷺ اهمیت خاصی قائل بودند؛ برخی از آنان سخنان آن حضرت را می نوشتند و پیامبر نیز به مسلمانان برای نوشتن سخنان خود توصیه کرده بود.² اما پس از رحلت رسول خدا ﷺ، سفارش آن حضرت را نادیده گرفتند و نوشتن احادیث آن حضرت را ممنوع کردند. به همین جهت، کسانی که به این احادیث علاقه مند بودند، فقط می توانستند آنها را به حافظه بسپارند و از این طریق به دیگران منتقل کنند. نگهداری حدیث به این شیوه، نتایج نامطلوبی داشت؛ از جمله اینکه:

2 الف) احتمال خطا در نقل احادیث افزایش یافت و امکان کم و زیاد شدن عبارت ها یا فراموش شدن

اصل حدیث فراهم شد. 2- نگهداری حدیث به شیوه حفظ کردن چه نتایج نامطلوبی داشت؟

ب) شرایط مناسب برای جااعلان حدیث پیش آمد و آنان براساس غرض های شخصی به جعل یا تحریف حدیث پرداختند، یا به نفع حاکمان ستمگر از نقل برخی احادیث خودداری کردند.

ج) بسیاری از مردم و محققان از یک منبع مهم هدایت بی بهره ماندند و به ناچار، سلیقه شخصی را در احکام دینی دخالت دادند و گرفتار اشتباهات بزرگ شدند.²

3- چرا وقتی حدیث نویسی رواج یافت احادیث زیادی جعل یا تحریف شد؟

3 با اینکه سال ها بعد، منع نوشتن حدیث پیامبر ﷺ برداشته شد و حدیث نویسی رواج یافت، اما به دلیل عدم حضور اصحاب پیامبر ﷺ در میان مردم، به دلیل فوت یا شهادت، احادیث زیادی جعل یا تحریف شد به طوری که احادیث صحیح از غلط به سادگی قابل تشخیص نبود.³

نکته مهم: (البته این اوضاع نابسامان حدیث، تا حدود زیادی برای پیروان ائمه (علیهم السلام) پیش نیامد؛ زیرا ائمه اطهار (علیهم السلام) احادیث پیامبر را حفظ کرده بودند و شیعیان، این احادیث را از طریق این بزرگواران که انسان هایی معصوم و به دور از خطا بودند و سخنانشان مانند سخنان رسول خدا ﷺ معتبر و موثق بود، به دست آوردند و به همین جهت، در نقل احادیث کمتر دچار اشتباه شدند.)⁴

متن کتاب انسانی با سایر رشته در این پاراگراف تفاوت اندکی دارد

1- برای مطالعه بیشتر به کتاب های فروغ ابدیت و فروغ امامت از آیت الله جعفر سبحانی و نقش ائمه در احیای دین علامه عسکری مراجعه کنید.

2- تدریب الراوی، سیوطی، ج 2، ص 66. 4- چرا پیروان ائمه (ع) در نقل احادیث کمتر دچار اشتباه شدند؟

دانش تکمیلی

اگر می‌خواهید اطلاعات بیشتری درباره علت ممنوعیت نگارش احادیث پیامبر ﷺ و زمان پایان یافتن این ممنوعیت کسب کنید، به بخش «دانش تکمیلی» سایت گروه قرآن و معارف مراجعه کنید.

۲- تحریف در معارف اسلامی و جعل احادیث

۱ (برخی از عالمان وابسته به بنی امیه و بنی عباس و گروهی از علمای اهل کتاب (یهودی و مسیحی) مانند کعب الاحبار که ظاهراً مسلمان شده بودند، از موقعیت و شرایط برکناری امام معصوم استفاده کردند و به تفسیر و تعلیم آیات قرآن و معارف اسلامی، مطابق با افکار خود و موافق با منافع قدرتمندان پرداختند. برخی از آنها در مساجد می‌نشستند و داستان‌های خرافی درباره پیامبران برای مردم نقل می‌کردند. این مطالب به کتاب‌های تاریخی و تفسیری راه یافت و سبب گمراهی بسیاری از مسلمانان شد.) ۱

2- حاکمان بنی امیه و بنی عباس، اغلب به چه اندیشه‌هایی میدان می‌دادند؟

2 (حاکمان بنی امیه و بنی عباس، اغلب به اندیشه‌هایی میدان می‌دادند که به نفع آنان بود و قدرت آنان را تقویت می‌کرد. برخی از دنیاطلبان، برای نزدیکی به این حاکمان، احادیثی از قول پیامبر اکرم ﷺ جعل می‌کردند و از حاکمان جایزه می‌گرفتند.) 2 مخصوص رشته انسانی

فیلم (۲): نمونه‌ای از یک تحریف

بیشتر بدانیم

نمونه‌ای از احادیث جعلی

کعب الاحبار از علمای یهودی تازه مسلمان بود که در زمان خلیفه سوم به مقام قضاوت رسید. او پس از آن به دربار معاویه و امویان راه یافت و توجیه‌گر کارهای آنان شد. حکام اموی که سرگرم جمع‌آوری ثروت و ساختن کاخ‌های با شکوه بودند، وقتی با اعتراض مردم روبه‌رو می‌شدند، به کعب الاحبار روی می‌آوردند.

به عنوان نمونه، روزی یکی از همین حاکمان که گنجینه‌های بزرگ طلا فراهم کرده بود، از او پرسید: «اگر کسی زکات واجب طلا و نقره خود را داده باشد، آیا واجب است کار دیگری هم انجام دهد؟» وی گفت: «حتی اگر تک‌تک آجرها [ی خانه‌اش] هم از طلا و نقره باشد، هیچ چیز دیگری بر او واجب نیست». ابوذر، صحابی بزرگ پیامبر ﷺ که در آن مجلس حاضر بود و می‌دید که چگونه فردی بیگانه با ارزش‌های اسلام، به نام اسلام از ثروت‌اندوزان دفاع می‌کند از

شدت خشم و بدون ترس از حاکم، فریاد برآورد :

«ای کافر! تو را با احکام مسلمانان چه کار؟ آیا سخن خداوند راست تر از سخن تو نیست که می فرماید : آنان که زر و سیم می اندوزند و آن را در راه خدا انفاق نمی کنند، به عذابی دردناک بشارتشان ده؟»^۱

همین کعب الاحبار، به دستور معاویه احدیثی جعل کرد که نشان دهد سرزمین شام که محل حکومت معاویه بود، از سرزمین مکه و مدینه نزد خداوند برتر است؛ مثلاً نقل می کرد : «محبوب ترین سرزمین ها در پهنه زمین، نزد خداوند، شام است و محبوب ترین نقطه شام، نزد خداوند، قدس می باشد»^۲.

همچنین نقل می کرد که «خداوند نه دهم خیر و برکت خود را در شام قرار داده و یک جزء باقی مانده را در تمام نقاط زمین تقسیم کرده است»^۳. چون او اصالتاً یهودی بود، می کوشید در روایاتی که جعل می کند، بیت المقدس را برتر از کعبه نشان دهد؛ مثلاً از پیامبر نقل می کرد : «کعبه هر روز صبحگاهان بر بیت المقدس سجده می کند»^۴.

عموم مردم در اعتقادات و عمل خود، دنباله رو چه شخصیت هایی هستند؟ متن کتاب انسانی با سایر رشته در این پاراگراف تفاوت اندکی دارد

۳- ارائه الگوهای نامناسب ↓

عموم مردم در اعتقادات و عمل خود، دنباله رو شخصیت های برجسته جامعه هستند و آنها را اسوه قرار می دهند. اگر این الگوها صاحب کمالات و ارزش های الهی باشند، مردم نیز به نسبت همت و استعداد خود از این ارزش ها بهره مند می شوند و اگر آنها به سوی زشتی ها بروند، بیشتر مردم دنباله روی آنان خواهند بود^۱. (در آن زمان که رسول خدا ﷺ اسوه مردم بود، انسان های آزاده، با ایمان و شجاعی چون امام علی علیه السلام، مقداد، عمار، ابوذر و سلمان تربیت شدند، اما هرچه که جامعه از زمان پیامبر ﷺ فاصله می گرفت، حاکمان وقت تلاش می کردند که شخصیت های اصیل اسلامی، به خصوص اهل بیت پیامبر ﷺ را در انزوا قرار دهند و افرادی را که در اندیشه و عمل و اخلاق از معیارهای اسلامی به دور بودند، به جایگاه برجسته برسانند و راهنمای مردم معرفی کنند.)^۱

متن کتاب انسانی با سایر رشته در این پاراگراف تفاوت اندکی دارد

۱- سوره توبه، آیه ۳۴.

۲- مستدرک الوسائل، میرزای نوری، ج ۷، ص ۳۶.

۳- تاریخ مدینه دمشق، ابن عساکر، ج ۱، ص ۱۱۰، چاپ دمشق.

۴- همان، ص ۱۴۷.

۵- الدر المنثور، سیوطی، ج ۱، ص ۱۳۶.

1- پیامبر خدا (ص) حکومتش را بر پایه چه بنا کرد و چه اعلام نمود؟

2- پس از رحلت رسول خدا جاهلیت چگونه وارد زندگی مسلمانان شد؟

3- یکی از مشکلات فرهنگی، سیاسی و اجتماعی عصر ائمه (ع) تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت است، آن را توضیح دهید؟

۴- تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت

۱) پیامبر خدا ﷺ حکومتش را بر پایه عدل بنا کرد و اعلام نمود که همه انسان‌ها از یک مرد و زن آفریده شده‌اند و ملاک کرامت و گرامی بودن، تقواست. ¹ مخصوص رشته انسانی

2) پس از گذشت مدتی از رحلت رسول خدا ﷺ جاهلیت با شکلی جدید وارد زندگی اجتماعی مسلمانان شد. شخصیت‌های باتقوا، جهادگر و مورد احترام و اعتماد پیامبر ﷺ منزوی شدند و طالبان قدرت و ثروت قرب و منزلت یافتند. ²

3) حاکمان بنی امیه و بنی عباس نیز، به تدریج مسیر حکومت را عوض کردند و برای خود و اطرافیانشان کاخ‌های بزرگ و مجلل ساختند و خزائن خود را از جواهرات گران قیمت انباشته کردند. این تغییر مسیر، جامعه مؤمن و فداکار عصر پیامبر اکرم ﷺ را به جامعه‌ای راحت طلب و بی توجه به سیره و روش پیامبر اکرم ﷺ تبدیل کرد. این تغییر فرهنگ، سبب شد که ائمه اطهار علیهم السلام با مشکلات زیادی روبه‌رو شوند و نتوانند مردمان آن دوره را با خود همراه کنند. ³

فعالیت کلاسی ۲

به نظر شما آگاهی از اوضاع اجتماعی و فرهنگی عصر ائمه علیهم السلام چه فوایدی برای زندگی امروز

ما دارد؟ تاریخ ائمه بر از درس و گنجینه‌ی از اطلاعات است؛ با شناخت اوضاع اجتماعی و فرهنگی عصر ائمه، بر آگاهی و بصیرت ما افزوده می‌شود. از آنجا که شرایط هریک از ائمه با برخی از دوره‌های زندگی ما شباهت‌هایی دارد می‌توانیم از این شرایط و اتفاقات و نتایج آنها الگوگیری کنیم

بیشتر بدانیم

معاویه، پس از فتح شام در زمان خلیفه دوم، به فرمانروایی شام گماشته شد. و مردم شام اسلام را از او آموختند. او در مدت ۲۳ سال نبوت پیامبر اکرم ﷺ ۲۱ سال آن را به مبارزه با اسلام و دشمنی با پیامبر سپری کرد و در جنگ‌های متعدد علیه مسلمانان، به همراه پدرش ابوسفیان و مادرش هند جگرخوار، جزء فرماندهان جنگ بود. بعد از رسیدن به قدرت در شام، اولین حاکمی در اسلام بود که برای خود کاخ ساخت و بر تخت نشست و تاج بر سر نهاد. گویند هزینه کاخ او به اندازه ارزش ۱۸ مرکب بار طلا بوده است. ابوذر که از یاران بزرگ پیامبر بود و به دمشق تبعید شده بود، به معاویه گفت: «اگر این کاخ را از مال خدا می‌سازی، خیانت کرده‌ای و اگر از مال خودت است، اسراف است».

ظرف‌های کاخ معاویه از طلا و نقره بود، لباس‌های حریر می‌پوشید و بر اسبی که زین آن طلاکاری شده بود، می‌نشست. خانواده‌اش نیز لباس‌های زربافت می‌پوشیدند. در یکی از

سفرهایش به مدینه، ۱۵ مرکب با رواندازهای ارغوانی‌رنگ در بی‌اش روان بودند که بر هر یک کنیزی نشست بود. وقتی اشراف و سران مدینه نزد وی آمدند، به هریک از آنها ۱۰ تا ۱۰۰ دست از جامه‌های مخصوص خود را بخشید.

تاجی داشت که با گذشت هر سال از حکومتش، گوهری به آن می‌افزود. او همواره شراب می‌نوشید و شترهای ویژه‌ای برای حمل شراب داشت. یکی از سرگرمی‌های او دعوت از زنان آوازه‌خوان و شنیدن آوازهای آنان بود. هنگامی که خبر شهادت امیرمؤمنان علیه السلام را شنید، بر تخت تکیه زده بود، با شنیدن این خبر به سرعت نشست و گفت: کنیز! آواز بخوان که امروز چشمم روشن شد.^۱

۱- زمینه ی اول، منع نوشتن احادیث پس از رحلت پیامبر بود. زمیه ی دوم، نیاز حاکمان جور و صاحبان قدرت به توجیه موقعیت خود و اقدامات مخالف اسلام آنها بود

اندیشه و تحقیق

۱- چه مسائلی زمینه را برای ورود جعل و تحریف به احادیث پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله آماده کرد؟

۲- تفاوت‌های اساسی حکومت بنی‌امیه و بنی‌عباس با رهبری پیامبر صلی الله علیه و آله چه بود؟

تفاوت اول، عادلانه بودن حکومت رسول خدا و تکیه ی بر ظلم و جور در حکومت های بنی امیه و بنی عباس بود.

تفاوت دوم، گسترش اندیشه های اصیل اسلامی توسط رسول خدا و میدان دادن به اندیشه های غیر اصیل و تحریف شده در

در ان حکومت ها بود. تفاوت سوم، عمل دقیق به دستورات و احکام الهی توسط رسول خدا و زیر پا گذاشتن احکام الهی

پیشنهاد توسط آن حکومت ها بود. تفاوت چهارم، منشی ساده من حکومت داری رسول خدا و منشی اشرافی

ان حکومت ها بود

با مطالعه یکی از کتاب‌های زیر عواملی را که سبب حاکمیت کسانی چون معاویه و یزید

بر مسلمانان شد استخراج کنید و در کلاس گزارش دهید.

الف) حماسه حسینی، استاد شهید مرتضی مطهری

ب) تاریخ سیاسی ائمه علیهم السلام، جواد محدثی

ج) تاریخ سیاسی اسلام، رسول جعفریان

د) سیره پیشوایان، مهدی پیشوایی

ه) پس از پنجاه سال، دکتر سیدجعفر شهیدی

۱- احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم، محمد بن احمد مقدسی، ص ۱۶۰؛ مروج الذهب، ج ۳، ص ۱۵ و ۳۱ و ج ۱، ص ۳۳۳ تا ۳۳۶؛

الغدیر، علامه امینی، ج ۱، ص ۲۵۸.

انواع سوالات درس نهم دین و زندگی یازدهم انسانی
و درس هفتم دین و زندگی یازدهم عمومی

وضعیت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی
مسلمانان، پس از رحلت رسول خدا

تعیین کنید کدام یک از عبارات زیر صحیح و کدام یک غلط است؟

- ۱- ابوسفیان رهبری مشرکان را برعهده داشت، حدود دو سال قبل از رحلت پیامبر اکرم به ناچار تسلیم شد و به ظاهر، اعلام مسلمانی کرد
صحیح
- ۲- معاویه، براساس تعهدی که به مسلمانان داده بود، یزید را جانشین خود قرار نداد **غلط**
- ۳- مهمترین چالش های عصر ائمه نتیجه دوری از راه و رسم ترسیم شده از سوی پیامبر و جانشین ایشان بود
صحیح
- ۴- عموم مردم در اعتقادات و عمل خود، دنبالهرو شخصیت های برجسته جامعه نیستند **غلط**
- ۵- پس از گذشت مدتی از رحلت رسول خدا جاهلیت با شکلی جدید وارد زندگی اجتماعی مسلمانان شد
صحیح
- ۶- حاکمان بنی امیه و بنی عباس، اغلب به اندیشه هایی میدان می دادند که به نفع اسلام بود **غلط**

جاهای خالی را با استفاده از کلمات مناسب کامل کنید

۱- امامان معصوم با وجود حضور در جامعه، فاقد ..... برای اجرای همه جانبه مسئولیت های خود شدند

قدرت و امکانات لازم

۲- امیرالمؤمنین علی (ع) در سخنرانی های متعدد، بارها مسلمانان را نسبت به ضعف و سستی شان در مبارزه با ..... بیم می داد

حکومت بنی امیه

۳- عموم مردم در اعتقادات و عمل خود، دنباله رو ..... جامعه هستند **شخصیت های برجسته**

۴- مسئولیت ..... رسول خدا، پس از ایشان نیز ادامه می یابد **مرجعیت دینی و ولایت و حکومت**

۵- معاویه جنگ ..... را علیه امیرالمؤمنین به راه انداخت **صفین**

۶- سرپیچی از دستورات امام و ..... موجب سوار شدن بنی امیه بر تخت سلطنت بود

اختلاف و تفرقه میان مسلمانان

مجتبی محمودی، دبیر دین و زندگی شهرستان ایذه

t.me/mahmoudi_izeh: لینک کانال تلگرام